

O K A M Ž I K

číslo 5.

27. července 1855, S. Kierkegaard

OBSAH:

MY VŠICHNI JSME KŘEŠŤANY — NEMAJÍCE ANI TUŠENÍ, CO JE KŘEŠŤANSTVÍ. — GÉNIUS — KŘEŠŤAN. — KŘEŠŤANSTVÍ DUŠEVNÍHO ČLOVĚKA; KŘEŠŤANSTVÍ NÁS LIDÍ. — KŘEŠŤANSTVÍ NOVÉHO ZÁKONA — KŘEŠŤANSTVÍ „KŘEŠŤANSTVA“. — JSOU-LI VŠICHNI KŘEŠŤANY, EO IPSO NENÍ KŘEŠŤANSTVÍ. — VZPOURA VE VZDORU — VZPOURA V POKRYTECTVÍ ČILI O ODPADNUTÍ OD KŘEŠŤANSTVÍ. — SKLÁDÁNÍ PŘÍSAHY ČILI ÚŘEDNOST: OSOBNOST. — NOVOMÓDNÍ NÁBOŽENSKÁ ZARUČENÍ (GARANCIE). — „VARUJTE SE TĚCH, KTERÍ RÁDI CHODÍ V DLOUHÉM ROUŠE!“

MY VŠICHNI JSME KŘEŠŤANY — NEMAJÍCE ANI TUŠENÍ, CO JE KŘEŠŤANSTVÍ.

Osvětím to jen z jediného bodu.

Když křesťanství požaduje: milujte nepřátele své, mohlo by se v jistém smyslu říci, že má dobrý důvod k tomu požadavku; neboť Bůh chce být milován, a Bůh je právě, lidsky řečeno, nejstrašnější nepřítel člověka, tvůj smrtelný nepřítel: vždyť chce, abys umřel, odumřel, nenávidí právě to, v čem máš život, na čem visíš celou radostí života.

Lidé, kteří si s Bohem pranic nezačínají, užívají — hrozná ironie! — toho dobra, že jich Bůh v tom životě netýrá. Pouze pro ty, které miluje, pro ty, kteří si s ním něco začali, musí být, lidsky řečeno, nazván smrtelným nepřítelem — ale z lásky.

Ale je tvým smrtelným nepřítelem; on, láska, on z lásky k tobě chce být tebou milován: to znamená, že máš umřít, odumřít, jinak ho nemůžeš milovat.

Tak tu trůní, jak je všudypřítomný a vševědoucí, a dává na tě pozor, ví o každé maličkosti, která se v tobě děje — ví to, on, tvůj smrtelný nepřítel! Chraň se přát si něčeho, chraň se bát se něčeho; neboť čeho si přeješ, se nesplní, spíše opak, a čeho se bojíš, přijde na tebe co nejvíce a co nejdříve. Neboť on tě miluje a chce být tebou milován, obojí z lásky; ale jakmile si něco přeješ, nemyslíš na něho, rovněž když se něčeho bojíš; nebo když ho spojuješ se svým přáním nebo strachem, vždyť nemyslíš pak na něho pro něho samého, nemiluješ ho tedy — a on chce být milován, chce to z lásky.

Vezmi příklad. Prorok — vzpomeň si nejprve, co to znamená být prorokem, jak namáhavý a obětí plný je život takového muže, odříkajícího se téměř všeho, čeho jinak my lidé si ceníme. Vzpomeň na proroka

Jonáše! Takový muž, znavený a utýraný ve službách Božích, má skromné přání odpočinout si chvíli ve stínu stromu. Nalezne ten strom, stín, odpočinek v stínu pod tím stromem; je mu to tak milé, že si asi přál moci zachovat tu úlevu, bál se, že mu bude odňata — vskutku, ihned si Bůh povšimnul toho stromu, červ dostane rozkaz podrýt jeho kořen.

Tak strašný, lidsky řečeno, je Bůh ve své lásce, tak strašné, lidsky řečeno, je být milovánu od Boha a milovat Boha, nižší premisa úsudku: Bůh je láska, zní: on je tvým smrtelným nepřitelem.

— — — a tak si hrajeme, že jsme všichni křesťany, všichni milujeme Boha, zatím co dnešní lidé pod tím, že Bůh je láska, a pod pojmem milovat Boha nerozumějí nic jiného, než syrobově přesládlé polízení, s kterým obchodují lživí svědkové pravdy.

* * *

Dejme tomu, že není Boha, není věčnosti, není účtování — pak je úřední křesťanství zcela roztomilý a vkusný vynález v tom směru, aby se učinil tento život rozumným způsobem co nejvíce požitků plným, více požívačným, než jej mohlo mít pohanství. Neboť co stále týralo požívačícího pohana, byla, jak známo, otázka věčnosti; ale otázku věčnosti úřední křesťanství obrátilo tak, že právě věčnost dává zálibu a touhu radovat se ze života a užívat ho.

Jako kdyby skladatel, který skládá variace, z jedné nebo dvou vět smutečného pochodu vzal motiv, z něhož by volně zpracoval kvapík: tak úřední křesťanství z několika vět Nového Zákona (tohoto učení o kříži a utrpení a strachu a chvění se před věčností atd.) vzalo příčinu, aby volně komponovalo idylu s plozením dětí a

hopsasa, kde vše je tak veselé, tak veselé, tak veselé, kde kněz (jakýsi božský státní šumař) dává za peníze hrát křesťanství — toto učení o odumírání — při svatbách a porodech, zkrátka, kde vše je veselé a šťastné v tomto skvostném světě — dle učení křesťanství slzavém údolí a káznici — kde vše je — dle Nového Zákona ovšem dobou zkoušky a vztahuje se na účtování a soud — jen předehrou ještě daleko veselejší věčnosti, za to kněz ručí těm rodinám, které svým vztahem k němu projevíly smysl pro věčnost.

GÉNIUS — KŘEŠŤAN.

Všichni asi uznávají, že není každý člověk géniem. Ale že křesťan je něco ještě vzácnějšího než génius, — to bylo lumpácky zcela zatlačeno z paměti.

Rozdíl mezi géniem a křesťanem je, že génius je mimořádnost přírody, tím se žádný člověk sám nemůže učinit. Křesťan je mimořádnost svobody, nebo přesněji řádnost svobody, jenže se to jen zcela mimořádně vyskytuje, že je někdo tím, čím každý z nás by měl býti. Proto chce Bůh, aby křesťanství bylo hlásáno bezpodmínečně všem, proto jsou apoštolé zcela prostí lidé, proto Kristus přijal způsob služebníka, aby vše označovalo, že toto mimořádné je řádné, přístupné všem — ale přes to je křesťan ještě vzácnější než génius.

Nedejme se jen spléstí okolností, že je přístupno všem a možno všem, jakoby z toho šlo, že je to něco snadného, a že je mnoho křesťanů. Ne, ono musí být možné všem, jinak by to nebylo mimořádností svobody, ale křesťan zůstává přece něčím vzácnějším než génius.

Dejme tomu, že je to v pořádku, ty pluky a milionkrát

milióny křesťanů, přece se tu vyskytne námitka, která je opravdu důležitá: že poměr křesťanství je pak bez obdoby v ostatní jsoucnosti. Jinak vidíme všude ohromné proporce, jaké má jsoucnost: možnost miliónů rostlin se odváne jako pel; milióny možností živých bytostí se zmaří atd. atd.

Na jednoho génia přijde asi tisíckrát tisíc lidí atd., stále ta ohromná marnotratnost. Jen vzhledem ke křesťanství je tomu jinak: vzhledem k tomu, co je vzácnější než génius, se to shoduje, každý, kdo se narodí, je křesťan.

Rovněž jiná námitka nabude velkého významu, mají-li ty milióny křesťanů být pravdou. Země je jen malým bodem všehomíra — a přec by mělo být křesťanství jí jediné dáno a za tak nepatrnou cenu, že každý, kdo se narodí, je hned křesťanem.

Jinak se má ta věc, vidíme-li, že být křesťanem je něco tak ideálního, že místo žvástu o křesťanstvu a jeho 1800leté historii, o tom, že křesťanství je zdokonalitelné, mohla by se dobře položit věta: křesťanství vlastně nepřišlo na svět, zůstalo při vzoru a nanejvýš při apoštolech, neboť ti je hlásali už tak silně vzhledem k rozšíření, že zde už počínají nesrovnalosti. Neboť něco jiného je pečovat tak o rozšíření, že se neustále, časně i pozdě hlásá učení všem, a něco jiného je být příliš rychlým a nechat lidi po stech, po tisících přijímat jméno křesťanů, vydávat se za Kristovy učedníky. Hlásání vzoru bylo trochu jiné, neboť jakkoli bezpodmínečně hlásal učení všem, a žil jen proto, tak bezpodmínečně zase těžko dovoloval, aby se kdo stal učedníkem a nazval se tak. Kdyby shromáždění lidu bylo bývalo uchváčeno Kristovou řečí, nebyl by jistě hned dovolil těm tisícům, aby se nazývali učedníky Kristovými. Ne, k tomu bylo zapotřebí víc. Proto

také za 3 ½ roku získal jen 11 lidí — co jeden apoštol v jednom dni získá 3000 učedníků Kristových. Buď je tu žák nad mistra, nebo je pravda, že je apoštol příliš rychlý co do rozšiřování, tak že nesrovnalost začíná už tam.

Jen božská autorita mohla tak imponovat lidskému pokolení, že bezpodmínečně vážně chtělo věčnost. Jen bůh-člověk sám to může: pracovat bezpodmínečně pro rozšíření, a stejně bezpodmínečně zachovávat, co se rozumí tím, být učedníkem. Jen bůh-člověk by byl mohl vydržet, chceme-li si to myslit, 1000 a opět 1000 let bezpodmínečně působit pro rozšíření učení hlásáním, i kdyby nezískal ani jediného učedníka, kdyby jich mohl získat jen změnou podmínky. Apoštol má přece jakousi sobeckou touhu po úlevě tím, že nabude přívrženců, že je jich více, což bůh-člověk nemá, on netouží sobecky po přívržencích a má proto jen cenu věčnosti, ne tržní.

Tak se stalo, když Kristus hlásal křesťanství. Pokolení to imponovalo bezpodmínečně.

Ale *naturam furca expellas*, přece se zase vrátí. Člověk se snaží poměr obrátit. Jako pes, který musí chodit po dvou, v každém okamžiku má snahu postavit se zase na čtyři, a jakmile spatří pravý okamžik, hned to učiní, a čeká jen, aby uhlídal takový okamžik: tak je veškero křesťanstvo snahou lidstva, aby se zas dostalo na všechny čtyři, aby se zbavilo křesťanství, lumpácky, pod názvem, že je to křesťanství, a s tvrzením, že to je vyvrcholení křesťanství.

Nejprve se obrátil rub „vzoru“ ven. Vzor nebyl již vzorem, nýbrž smiřovatelem, a místo aby se na něj dívali jako k následování, dleli při jeho dobrodiních a přáli si býti na místě těch, kterým je prokazoval; což je stejně zvráceno, jako kdyby někdo byl líčen co vzor

štedrosti a lidé by na něj nehleděli v tom smysle, že se má napodobiti jeho štedrost, nýbrž že by si přáli býti na místě těch, vůči kterým jevil svou štedrost.

Tedy vzor byl odstraněn. Pak se též apoštolé odstranili co vzor. Potom také první doba křesťanská co vzor. A takto se podařilo konečně dospěti tam — že se chodí zase po čtyřech a že to, právě to je pravým křesťanstvím. Dogmaty zabezpečili se proti všemu, co se jen s troškou pravdy mohlo nazvat křesťanským vzorem, a pak se plulo se vzdutými plachtami směrem — zdokonalovatelnosti.

KŘESŤANSTVÍ DUŠEVNÍHO ČLOVĚKA; KŘESŤANSTVÍ NÁS LIDÍ.

Když tak kladu jedno křesťanství proti druhému, doufám, že nikoho nenapadne, rozumět tomu mylně, tak, jako bych se shodoval se zvěrolékařem[9] pastorem Fogem, že jsou dva druhy křesťanství. Neboť kladu je proti sobě v tom nezměněném mínění, že křesťanství Nového Zákona je křesťanství, druhé však lumpáctví, a že se sobě nepodobají více než čtverec kruhu. Ale proč je kladu proti sobě, je, abych několika slovy to vysvětlil, co jsem vyjádřil v jednom článku ve „Fædrelandet“: zda my lidé, pokolení, nejsme tak zkaženi, že se už nerodí lidé, kteří by mohli nést něco tak božského, jako je křesťanství Nového Zákona; a je-li tomu tak, je tím nejjednodušším způsobem zabráněno důkazům všech přísahou zavázaných kněží, že úřední křesťanství je křesťanstvím Nového Zákona, a že vůbec křesťanství existuje.

---

[9] Nesrozumitelná narážka.

Jsou zejména dva rozdíly mezi duševním člověkem a námi lidmi, na které chci upozornit, a tím opět osvětlit rozdíl mezi křesťanstvím Nového Zákona a křesťanstvím „křesťanstva“.

1. Duševní člověk liší se tím od nás lidí, že je, smím-li to tak říci, tak pevně stavěn, že může nést v sobě zdvojení; my lidé jsme, srovnáni s ním jako hliněná zeď srovnána s kamennou, tak lehce a slabě stavěni, že bychom nemohli unést zdvojení. Ale křesťanství Nového Zákona chová v sobě právě poměr zdvojení.

Duševní člověk může unést v sobě zdvojení, může svým rozumem pochopit, že něco je proti rozumu a pak přece to chtít, může svým rozumem pochopit, že něco je pohoršením a přece to chtít; že něco, lidsky mluveno, ho činí nešťastným a přece to chtít atd. Ale právě tak je složeno křesťanství Nového Zákona. My lidé naproti tomu nemůžeme unést v sobě zdvojení; naše vůle mění naše porozumění. Naše křesťanství („křesťanstva“) je proto vypočítáno na to; odnímá z pojmu křesťanství pohoršení, paradox atd. a udá místo toho pravděpodobnost, obyčejnost, tj.: mění křesťanství v něco zcela jiného než čím je v Novém Zákoně, ba, v pravý opak; a to je křesťanství „křesťanstva“ (nás lidí).

2. Duševní člověk liší se od nás lidí tím, že snese osamění, má hodnotu duševního člověka v poměru k tomu, jak silně snese osamění, kdežto my lidé stále potřebujeme „ostatní“, zástup; umíráme, zoufáme si, nejsme-li ujištěni, že jsme v zástupu, že jsme téhož mínění, co zástup atd.

Ale křesťanství Nového Zákona je právě vypočteno na toto osamění duševního člověka. Křesťanství v Novém Zákoně je milovat Boha v nenávisti k lidem, v nenávisti k sobě, a tím k jiným lidem, v nenávisti k otci, matce, vlastnímu dítěti, ženě atd., nejsilnější výraz pro

nejmučivější osamění. — A o tom říkám: takoví lidé, toho rázu a té jakosti, se už nerodí.

Křesťanství nás lidí je: milovat Boha a spolu milovat ostatní lidi a být jimi milován — stále ostatní, zástup.

Vezměme příklad. V „křesťanstvu“ je toto křesťanstvím. Muž zavěšen se ženou přistupuje k oltáři, kde úhledný hedvábím oděný kněz, studovav půl básníky, půl Nový Zákon, řeční polo eroticky, polo křesťansky; oddavky: to je křesťanství „křesťanstva“. Křesťanstvím Nového Zákona by bylo: kdyby onen muž opravdu dovedl milovat tak, že by dívka byla opravdu jedinou s celou vášní duše milovanou — ale už ani takoví lidé se nevyskytují — pak aby, nenávidě sebe a milovanou, vzdal se jí, aby miloval Boha. — A o tom říkám: takoví lidé, toho rázu a jakosti, se už nerodí.

KŘESŤANSTVÍ NOVÉHO ZÁKONA — KŘESŤANSTVÍ „KŘESŤANSTVA“.

Myšlenka křesťanství byla: změnit vše.

Výsledek křesťanství „křesťanstva“ je: že vše, bezpodmínečně vše, zůstane, jak bylo, jen že vše přijalo název „křesťanské“ — a tak (zahrajte, muzikanti!) žijeme v pohanství tak vesele, tak vesele, do kola, do kola, do kola; čili lépe řečeno, žijeme v pohanství rafinovaném věčností a tím, že přece vše je křesťanské!

Zkus to, vezmi, co chceš, uvidíš, že je to, jak říkám.

Křesťanství chtělo: cudnost — pryč s nevěstinci! Změna je ta, že nevěstince zůstaly jako v pohanstvu, rovněž poměrný počet smilství, ale staly se z nich „křesťanské“ nevěstince. Hampejzník je „křesťanským“ hampejzníkem, je křesťanem zcela jako my všichni

ostatní; vylučovat ho od prostředků milosti, „i chraň pánbůh“ by řekl kněz, „kam by to dospělo, kdybychom jednou začali vylučovat jediného platícího člena“. Zemře, a podle toho, jak zaplatil, promluví se nad jeho hrobem chvalořeč. A když kněz tak, křesťansky, špatným, nízkým způsobem si vydělal peníze — neboť, křesťansky, je měl raději ukrást — jde domů, spěchá, musí do kostela — deklamovat, čili, jak říká biskup Martensen: svědčit.

Křesťanství chtělo: přímost a poctivost, pryč se šizením — změna, která byla způsobena, je tato: Šizení zůstalo jako v pohanství, „každý“ (křesťan!) „je zloděj ve své živnosti“; ale šizení přijalo přívlastek křesťanský, stalo se z něho „křesťanské“ šizení — a „kněz“ žehná té křesťanské společnosti, tomu křesťanskému státu, kde se šidí jako v pohanství, a lidé tím, že platí „kněze“, který šidí nejvíce, šidí samy sebe, jako by to bylo křesťanství.

Křesťanství chtělo: vážnost života, pryč s poctami a ctí, marnostmi — vše zůstalo, jak bylo, změna je ta, že to přijalo přívlastek „křesťanský“: cingilinky řádů, tituly, hodnostní třídy atd. se staly křesťanskými — a kněz, (ze všech dvojsmyslností nejnestoudnější dvojsmyslnost, ze všech směšností nejsměšnější smíšenina), sám bláznivě se těší — je-li ozdoben „křížem“. Křížem! Ano, v křesťanství „křesťanstva“ stal se kříž něčím jako dětský koníček nebo trubka.

A tak ve všem. Je-li u přirozených lidí mimo pud sebezachování nějaký silný pud, je to pud plození, který se proto snaží křesťanství ochladit, učíc, že je lépe se neženit, ale, má-li se zlo stát, přece raději v stav manželský vstoupiti nežli páliť se. Ale v křesťanstvu stalo se plození vážností života spolu s křesťanstvím; a kněz — ten souhrn nesmyslu, zahalený do dlouhých

šatů! — kněz, učitel křesťanství, křesťanství Nového Zákona, má dokonce příjmy upraveny dle toho, že lidé jsou činni ve směru plození, dostává něco určitého od každého dítěte!

Jak řečeno, zkus to, a shleď, že vše je, jak jsem řekl: změna od pohanství je ta, že vše zůstalo nezměněno, ale přijalo přívlastek: „křesťanský“.

JSOU-LI VŠICHNI KŘEŠŤANY, EO IPSO NENÍ KŘEŠŤANSTVÍ.

Když se na to ukáže, je to snadno vidět, a kdo to jednou viděl, nikdy toho nezapomene.

Žádné určení, které se týká všech, nemůže zasahovat do samé jsoucnosti, ale musí buď být základem jsoucnosti nebo být mimo ni a bezvýznamným.

Vezměme určení: Člověk. My všichni jsme lidé. To určení tedy také nezasahuje pranic do lidské jsoucnosti; neboť všechno předpokládá, že všichni jsme lidé. Toto určení před počátkem leží jako základ: my všichni jsme lidé — a teď to začíná.

To je příklad pro určení, které platí o všech a které je základem. Druhé by bylo, že určení, které se týká všech, nebo tím, že se týká všech, leží před počátkem, mimo, a je bezvýznamné.

Dejme tomu — a nežvatlejme, jako by to byl nějaký zvláštní předpoklad; chceme přece věc vysvětlit — dejme tomu, že bychom všichni byli zloději, tím, co policie nazývá trestanými osobami — jsme-li tím všichni, *eo ipso* nemůže toto určení mít nějaký vliv na celek, žili bychom zcela, jak žijeme, každý by platil, co platí teď, někteří — trestané osoby — byli by cejchováni

za zloděje a lupiče, tedy uvnitř určení, že jsme všichni trestané osoby; jiní — trestané osoby — by byli vysoce vážení atd. Zkratka vše až do nejmenší nepatrnosti by zůstalo, jak to je, neboť jsme-li všichni trestané osoby, je ten pojem zrušen; jsou-li tím všichni, býti tím je nic; nejen že býti trestanou osobou neznamená mnoho, jsme-li tím všichni, neznamená to vůbec nic.

Stejně se to má s tím, že: všichni jsou křesťany. Jsme-li všichni křesťany, je ten pojem zrušen, býti křesťanem je něco, co leží před počátkem, mimo, a teď to začíná, žijeme pouze lidsky, zcela jako v pohanství; určení křesťan nemůže naprosto zasahovat, neboť tím, že jsme tím všichni, je to právě vystrčeno.

Božská myšlenka při křesťanství byla, smím-li tak říci, doopravdy uhodit pěstí do stolu před námi lidmi. K tomu účelu položil „jednotlivce“ a „pokolení“, jednotlivce a množství obráceně dohromady, postavil je proti sobě, způsobil určení nesrovnalosti; neboť býti křesťanem je právě, dle jeho myšlenky, určení nesrovnalosti „jedince“ s „pokolením“, s miliony, s rodinou, s otcem a matkou atd.

Bůh to učinil dílem z lásky, neboť on, Bůh lásky, chtěl být milován, ale ví příliš dobře, co je to láska, než aby chtěl mít co dělat s oním klackovstvím, býti milován v šiku nebo celými národy, které se komandují *eins, zwei, drei* ke kostelní parádě, ne, formule je stále: jednotlivec v odporu k ostatním; a dílem to učinil jako panovník, aby tak skrotil lidi a vychovával je. To byla jeho myšlenka, i když my lidé v jednom ohledu bychom mohli říci, kdybychom se odvážili, že to byl nejsekantnější nápad, který mohl Bůh mít, aby nás sestavil dohromady, nebo aby nám zbránil v tom, co my, zvířecí tvorové, pokládáme za pravé blaho, abychom spolu běhali v stádu, jeden vždy „jako ostatní.“

Podářilo se to Bohu; imponoval opravdu lidem.

Aleponenáhlu lidské pokolení zase vzpamatovalo, a jak je chytrácké, vidělo: násilím shodit křesťanství není možno — učinme to lstí: jsme všichni křesťany, tím *eo ipso* je křesťanství odstraněno.

A tady jsme nyní. To vše je lumpáctví; těch 2000 kostelů, nebo kolik jich je, jest, křesťansky, lumpáctví; těch 1000 kněží, oděných v samet, hedvábí, sukno, bombazet je rovněž, křesťansky, lumpáctví — neboť všechno je na lumpáckém předpokladě, že jsme všichni křesťany, což právě je lumpácké odstranění křesťanství. Je to tedy také jakýsi eufemismus, utěšujeme-li se tím, že budeme všichni spaseni, či-li, „já budu asi spasen jako všichni ostatní,“ neboť pod tou adresou se v nebi nepřijímá, nepřijde se tam, stejně jako se nepřijde do Nového Holandska po zemi.

VZPOURA VE VZDORU — VZPOURA V POKRYTECTVÍ ČILI O ODPADNUTÍ OD KŘESŤANSTVÍ.

Víme dobře, že člověk je vzdorovité stvoření; ale nevšimáme si vždy dobře, že je také znamenitě chytré stvoření, — jakmile se jedná o tělo a světské blaho. Ale je to tak, ačkoliv přece může být pravdou, co se jinak naříká na lidskou hloupost.

Je-li tu něco, co se člověku nelíbí, poohlédne se chytrě, jestli moc, kterou to má, není větší než moc, kterou on může proti tomu obrátit. Přesvědčí-li se o tom, vzbouří se ve vzdoru.

Ale je-li moc, která se nelíbí člověku, o tolik silnější než on, že se neodvážívá vzbouřit se ve vzdoru, — sáhne

k pokrytectví.

Toto vzhledem ke křesťanství. Že se odpadnutí od křesťanství už dávno stalo, to se nepozorovalo, protože vzpoura byla učiněna v pokrytectví. Právě křesťanstvo je odpadnutí od křesťanství.

V Novém Zákoně jest podle Kristova vlastního učení býti křesťanem, lidsky řečeno, pouhým utrpením, utrpením, ve srovnání s nímž všechno lidské utrpení je jen dětský kousek. Kristus mluví — neboť on toho nezatajuje — o ukřižování těla, o nenávisti k sobě, o utrpení pro učení, o pláči a kvílení, co svět se bude radovati, o nejbolestnější utrpení, mítí v nenávisti otce svého, i mateř, i ženu, i děti, aby člověk byl, co písmo praví o vzoru, — a pojem býti křesťanem má přece se srovnávat se vzorem — červ, a ne člověk. Odtud jsou ta stále opakovaná napomenutí, abychom se nepohoršovali, že co v nejvyšším, božském pochopení je osvobození, pomoc, lidsky je tak strašné.

Tak se to má s pojmem býti křesťanem. Hledte, není to nic pro nás lidi, nejraději bychom poprosili, abychom od toho byli osvobozeni. Ano, kdyby na to lidská moc byla stačila, byli by se lidé hned vzbouřili ve vzdoru.

Ale na neštěstí Bůh je moc, proti které nelze se vzbouřit ve vzdoru.

Tu sáhl „člověk“ k pokrytectví. Neměl ani dost odvahy a přímosti a pravdivosti, aby řekl přímo Bohu: „do toho se nemohu pustit“, sáhl k pokrytectví a myslil, že je tak zcela bezpečný.

Sáhl k pokrytectví, změnil určení pojmu býti křesťanem. Býti křesťanem, řeklo se, je pouhá blaženost, „čím bych byl, ó čím bych byl, kdybych nebyl křesťanem; ó nedocenitelné dobro býti křesťanem; ba, býti křesťanem, dává teprve životu význam, radostem

chuť a utrpení ulehčení.“

Tím způsobem stali jsme se všichni křesťany. A teď to šlo vesele tučnými slovy a šroubovanými řečmi, pohledy k nebi a proudy slz, vše od umělců k tomu přijatých, kteří nemohli nalézt dost výrazů, aby poděkovali Bohu za velké dobro, že jsme křesťany atd. — a tajemství bylo: porušili jsme pojem býti křesťanem, ale doufáme, že lumpácky pokryteckým lichocením a sladkými slovy, děkujícíe a opět děkujícíe za to, že jsme — opakem toho, co on rozumí pojmem býti křesťanem — doufáme, že tím oklamající sami sebe, nasadíme mu voskový nos; když mu tak vroucně budeme děkovat za to, že tím jsme, doufáme, že se tím nebudeme musiti stát.

Pro tohle je kostel nejdvojsmyslnější místo. Neboť jsouto ovšem jiná místa, která se nazývají dvojsmyslnými, ale ta tím vlastně nejsou, ta jsou jednomyslně tím, čím jsou; to, že se nazývají „dvojsmyslnými“, zabraňuje vlastně dvojsmyslnosti. Kostel naproti tomu, ano, to je dvojsmyslné místo, královsky autorisovaný křesťanský kostel v „křesťanstvu“ je nejdvojsmyslnější věc, která kdy existovala.

Neboť dělat si z Boha blázny není dvojsmyslné, ale dělat to pod názvem uctívání ho, je dvojsmyslné; chtít zrušit křesťanství není dvojsmyslné, ale je dvojsmyslné odstraňovat křesťanství pod názvem rozšiřování ho; dávat peníze na zabraňování křesťanství není dvojsmyslné, ale je dvojsmyslné brát je, aby se jimi zabraňovalo pod názvem působení pro ně.

**SKLÁDÁNÍ PŘÍSAHY ČILI ÚŘEDNOST:
OSOBNOST.**

Budu vám povídat malou událost ze života zločinců, psychologicky ne bez zajímavosti.

Bylo to ve věci, při které je možno, jak se říká „vysekat se“ přísahou, — to jest, časně se osvobodit a věčně se vázat křivou přísahou; šlo o osobu úřadům velmi známou, často trestanou; úřad nemohl zabránit přísaze, ale byl morálně úplně přesvědčen, že to je křivá přísaha; a on složil přísahu.

Po skončeném soudě navštívil ho kancelářský rada ve vězení, dal se s ním soukromě do řeči a řekl mu: „Mohl bys mi dát ruku na to, že jsi přísahal pravdu?“ „Ne,“ odpověděl, „ne, pane kancelářský rado, to neudělám.“

Tu je příklad rozdílu mezi úřednostmi a osobnostmi. Pro člověka, který hlavně náleží světu zločinců, je osvobození se přísahou něco úředního. Něco, o čem se ani okamžik nerozmýšlí, nebo o čehož přípustnosti nepřemýšlí, něco, o čem ví z dávné praxe; to je pro něho odbyto. Takového něco se dělá úředně, neosobně, umění záleží v tom, šikovně zaonačit věc tak, aby se člověk mohl přísahou osvobodit, skládání samo je jako když se řekne „pozdrav pánbůh“ člověku, který kýchl, nebo jako když se napíše P. T. na psaní. Marně se snaží přísaha a slavnostní skládání učinit na něho dojem právě ve směru osobnosti, marně, on je — to je obchodní věc — sám pro sebe úřední, úředně obrněn proti každému dojmu, o kterém napřed ví, že ho proti němu bude použito, a skládá pak úředně přísahu; to celé je, tak tomu rozumí, *ex officio*.

Ale osobně, ne, osobně by se nemohl odvážit slavnostně potvrdit svou nepravdu: „můžeš mi na to dát ruku?“ „Ne, pane kancelářský rado, to neudělám!“

Každý, kdo má sebe menší praxi, uzná (abychom přešli do zcela jiného světa), že v soukromé rozmluvě, zvláště když se ho můžeme dotknout osobně, často dozná kněz, že je jiného přesvědčení, než toho, které *ex officio* hlásá, nebo že sám snad osobně pochybuje o tom, co *ex officio* přednáší „s plným přesvědčením“. A přece je kněz přísahou zavázán, složil přísahu, která má zaručit, že co přednáší, je jeho přesvědčení! Ach, ano, ale to skládání přísahy náleží ve světě kněží k úředním úkonům — to musí být, chceme-li obdržet to postavení. Skládají přísahu úředně, přednášejí úředně to, k čemu jsou přísahou zavázáni. „Ale řekni mi upřímně, milý pastore P., dal bys mi svou ruku na to, nebo dotvrdil bys mi při památce své nebožky ženy, že je to tvé přesvědčení — neboť záleží mi kvůli mně samému tak velice, abych skončil, možno-li své pochybnosti, bych seznal Tvé pravé přesvědčení?“ „Ne, příteli, ne, to nemohu, toho ode mne nežádej!“

Skládání přísahy; to by mělo důkladně zaručovat, že věc je osobní. Ale přísaha — přísaha, podmínka, aby se dostalo zaměstnání atd.; neuvod' nás v pokušení, o Bože! — Příklad je snad složena úředně. „Ale je to skutečně tvé přesvědčení, čemu učíš? Zapřísahám tě při památce tvé nebožky ženy, pomoz mi, řekni mi své upřímné mínění!“ „Ne, příteli, ne, to nemohu!“

NOVOMÓDNÍ NÁBOŽENSKÁ ZARUČENÍ (GARANCIE).

Kdysi dávno, v dávno minulém čase rozumělo se věci takto: žádalo se od toho, kdo se chtěl stát učitelem křesťanství, aby jeho život ručil za to, čemu učí.

S toho už dávno sešlo, svět se stal chytřejším, vážnějším, naučil se málo si vážit všech těch malicherností a chorobností, jako je osobnost, naučil se vyžadovat pouze objektivitu — nyní se žádá, aby život učitele zaručoval, že co mluví, je obchod, dramatická slavnost, zábava, ryze objektivní.

Několik příkladů. Chceš mluvit o tom, že křesťanství, křesťanství Nového Zákona má zálibu v osamělém stavu — a ty sám jsi osamělý člověk. Můj drahý, o tom raději nemluv, vždyť obec by mohla myslit, že je to vážné, byla by zneklidněna, a nebo by se mohla urazit, že tak nevhodně tam vplétáš svoji osobnost. Ba ne, to bude dlouho trvat, než budeš moci vážně tak o tom mluvit, abys opravdu uspokojil obec. Počkej, až zakopáš svoji první ženu a budeš už žít hezkou chvílí s druhou: tu bude na čase pro tebe, abys, předstoupiv před obec, učil a „svědčil“, že křesťanství má zálibu v osamělém stavu — a uspokojíš úplně; neboť tvůj život zaručuje, že je to žvást, obchod, nebo že to, co říkáš je: zajímavé. Ano, jak zajímavé! Neboť, jako má-li být manželství zajímavé, zabezpečeno před nudou, musí být muž ženě nevěrný a žena muži: tak pravda se stane zajímavou, nesmírně zajímavou teprve tím, že se lidé dají náladou dojmout, strhnout, okouzlit — ale ovšem činí pravý opak, a jsou chytře zabezpečeni tím, že při tom zůstali.

Chceš-li křesťansky mluvit o tom, že křesťanství opovrhuje tituly a řády a všemi čestnými cetkami — a sám nejsi hodnostářem ani ničím podobným: můj drahý, o tom raději nemluv, obec by mohla myslit, že je to vážné, a urazit se nad nedostatkem vzdělání, že tak vnucuješ svou osobnost. Ne, počkej, až sám dostaneš pár řádů, čím více tím lépe, počkej, až budeš mít řadu titulů, až pro množství titulů nebudeš vědět, jak se

jmenuješ: pak je na čase, abys předstoupil a „svědčil“ — a beze vší pochyby uspokojíš obec; neboť tvůj život zaručuje, že je to dramatická zábava, zajímavé dopolední vyražení.

Chceš-li mluvit o tom, že hlásat křesťanství v chudobě je právě křesťanské hlásání — a tys sám doslovně jsi chudák: můj drahý, o tom raději nemluv, obec by mohla myslit, že je to vážné, mohla by dostat strach, přijít z míry a cítit se nanejvýš nepříjemně dotčena tím, že chudoba je člověku tak blízká. Ne, získej si nejprve tučnou živnost, a až ji budeš mít tak dlouho, že za nedlouho postoupíš k ještě tučnější: tu nastala vhodná doba, abys předstoupiv před obec: kázal a „svědčil“ — a uspokojíš úplně; neboť tvůj život zaručuje, že všechno je jenom žert, jakého si vážní mužové občas mohou popřát, v divadle nebo v kostele, osvěžení, aby se nabylo nových sil — k vydělávání peněz.

A tím způsobem se uctívá Bůh v kostelích! A tak pláčí ti řečníci v sametu a hedvábí, vzlykají, hlas jim selže udušen v slzách! Ano, je-li tomu tak (a je tomu přece tak, když to Bůh sám říká), že počítá slzy trpících a ukrývá je v láhvi: běda těm řečníkům, čítal-li Bůh také jejich nedělní slzy a uschoval je v láhvi! Běda nám všem, povšimne-li si Bůh opravdu těch nedělních slz, zvláště řečníků, ale také posluchačů! Neboť nedělní řečník by měl pravdu — a řečnický by se to skvostně vyjímalo, zvláště podporováno slzami a dušeným vzlykotem — měl by pravdu, kdyby řekl posluchačům: seberu všechny ty zbytečné slzy, které jste prolili v kostele, a s nimi předstoupím, žaluje na vás v soudný den — má pravdu. Jen nesmíme zapomenout, že vlastní dramatické slzy řečnickovy jsou daleko hroznější než lehkomyšlné slzy posluchačů.

„VARUJTE SE TĚCH, KTEŘÍ RÁDI CHODÍ V DLOUHÉM ROUŠE!“

15. června 1855. (Mk. 12, 38., Luk. 20, 46.)

Poněvadž „svědkové pravdy“, jakožto praví „svědkové pravdy“ dle všeho, místo aby veřejně přede mnou varovali, raději jsou potají tím činnější: vezmu na se jejich povinnost a hlasitě, hlasitě před celým národem budu svědčit: varujte se kněží!

Především varuj se kněží! K pojmu býti křesťanem (má-li jím kdo býti tak, aby obstál před posledním soudem; a co by jinak bylo platno býti křesťanem!) náleží: trpět pro učení. A věř mi, jako že se jmenuji Søren Kierkegaard, neřekne to žádný úředník kněz, což je přirozeno, neboť by to pro něho znamenalo zabít se; v témž okamžiku, kdy se to vysloví, že je nutno trpět pro učení, aby byl křesťanem, v témž okamžiku je rozbořena celá mašinérie s těmi 1000 živnostmi a úředníky, všech těch 1000 živností je uprázdňeno. Proto to neřekne žádný úředník — kněz. Naproti tomu můžeš být plně přesvědčen, že ze všech sil bude tvrdit opak, zabraňovat ti, abys přišel na tu myšlenku, abys byl zachován ve stavu, který on nazývá býti křesťanem: dobrá střížná ovce, pěkná prostřednost, před kterou se zavírá věčnost.

Věř mi jenom; já ti podávám svým životem ověření, které můžeš požadovat, neboť v časném smysle já se o tebe vlastně vůbec nestarám, nesnažím se tě získat a založit stranu atd. Ne, já konám pouze svou náboženskou povinnost; a v jistém ohledu je mi to, poněvadž právě jen ji konám, lhostejno, úplně lhostejno, řídíš-li se tím, co říkám, nebo ne.

Varujte se těch, kteří chodí v dlouhém rouše. Není třeba říci, že Kristus těmi slovy nemohl chtít kritisovat jejich oděv; ne, není to jistě zmínka o šatech, ani nemá Kristus nic proti tomu, že jsou dlouhé. Kdyby stavovský oděv kněží byl býval krátký, byl by Kristus řekl: varujte se lidí v krátkém rouše. A mám-li jít až do krajnosti, abych dokázal, že to není kritika šatů — kdyby stavovský oděv kněží byl býval chodil bez oděvu, byl by Kristus řekl: varujte se těch, kteří chodí bez šatů. Chce uhodit na stav (neboť rozumí něco zcela jiného tím: býti učitelem), označit jej jeho zvláštním oděvem.

Varujte se těch, kteří rádi chodí v dlouhém rouše. Vykladači bible při čaji zmocní se ihned slova „rádi“ a budou vykládat, že Kristus mínil jen jednotlivce v stavu, ty, kteří mají marnivou zálibu v dlouhých šatech atd. Ne, můj drahý dlouhorouchý muži, to můžeš leda s kazatelnou namlouvat s velkou slavnostností ženám a dětem; to odpovídá také obrazu Krista, který je ukazován v nedělní bohoslužbě. Ale mně to nenamluvíš; a Kristus Nového Zákona tak nemluví. Mluví vždy o celém stavu, nepřichází s takovým nic neznamajícím povídáním, že někteří mezi nimi jsou zkažení, co přece bude vždycky platit o všech stavech, tak že tím ovšem nic není řečeno. Ne, on chápe stav jako celek, mluví o tom, že stav celý je zkažen, že stav co celek libuje si i v té zkaženosti, že rád chodí v dlouhých šatech, protože právě býti knězem v úředním smyslu je pravý opak toho, co Kristus rozumí pojmem býti učitelem, což znamená trpět — kdežto ono první jest užívání světa zrafinované slávou, být zástupcem božím — tak že nelze se divit, že rádi chodí v dlouhém rouše; neboť všechna ostatní postavení v životě docházejí pouze světské odměny; ale úřední duchovenstvo přibírá

trochu nebeského okořenění.

* * *

Tedy samo o sobě je zcela lhostejno, je-li oděvem stavu roucho dlouhé nebo krátké. Ale rozhodné je to: jakmile učitel dostane „ornát“, zvláštní šat, stavovský oděv, je to úřední uctívání Boha — a toho Kristus nechce. Dlouhé šaty, skvostné chrámy atd., vše to souvisí a je lidským porušením křesťanství Nového Zákona, porušením, které hanebně používá toho, že množství, bohužel, příliš snadno se dává oklamat smyslovým dojmem, a proto (právě proti Novému Zákonu) rádo rozpoznává pravé křesťanství dle smyslového dojmu. To je lidské padělání křesťanství Nového Zákona; a nemá se to s duchovním stavem jako s jinými stavy, že samo o sobě ve stavu není nic zlého, ne, duchovní stav je, křesťansky, sám o sobě zlo, zkaženost, lidské sobectví, které obrací křesťanství právě na rub té strany, na niž je obracel Kristus.

Ale když už jednou dlouhé roucho se stalo stavovským oblekem kněží, můžeme si být jisti, že v tom něco vězí, a já myslím, že všímající si toho, co v tom vězí, velmi význačně dovedeme pochopit řád i neřád úředního křesťanství.

Dlouhé šaty přivádějí mimoděk na myšlenku, že mají něco skrývat; máme-li co skrývat, jsou dlouhé šaty velmi vhodné — a úřední křesťanství má nesmírně mnoho skrývat, neboť od počátku do konce je nepravdou, jež proto nejlépe se skrývá — v dlouhých šatech.

A dlouhé šaty — vždyť to je ženský oděv. Tím se přijde na myšlenku, co je také charakteristické pro úřední křesťanství: nemožnost, užívání lsti, nepravdy, lži jako

moci. Zase zcela význačné pro úřední křesťanství, které, samo nepravda, spotřebuje nesmírné množství nepravdy, aby ukrylo, co je pravda, a aby skrylo, že je samo nepravdou.

A tato ženskost je také jiným způsobem význačná pro úřední křesťanství. Ta ženskost, chtít a přece se bránit, ta, v ženě neuvědomělá koketnost, s tím se srovnává cos neprominutelného v úředním křesťanství, které tak rádo má světské a časné, ale přec pro ostudu musí se tvářit, jako by toho nechtělo, dává dobrý pozor, aby to dostalo, ale skrytě, neboť se musí tvářit — i kdež — musí se toho hrozit, omdlévat, když má zaujímat vysoké a tučné postavení, které je mu tak proti mysli, že jen z citu povinnosti, jen a pouze z citu povinnosti se může přemoci tak, aby je přijal, navzdychav se před tím, ach marně, k Bohu a prosiv ho na kolenou, aby od něho odňal ten kříž, ten hořký kalich — a přece by snad byl v sakulentských rozpacích, kdyby vláda byla dost ironická a neobtěžovala ho.

Konečně: muži v ženských šatech jsou něco dvojsmyslného. Přišel bys do pokušení říci, že je to proti policejním nařízením, která zakazují mužům chodit v ženských šatech a opačně. Ale rozhodně je to něco dvojsmyslného — a dvojsmyslnost je právě nejpráhodnější výraz pro úřední křesťanství, označující změnu, která během času se stala s křesťanstvím, že z toho, čím je v Novém Zákoně: prostota, přesnost, stala se — bezpochyby skrze zdokonalitelnost — něčím více: dvojsmyslností.

* * *

Pročež varujte se těch, kteří rádi chodí v dlouhém rouše! Dle Krista (který přece nejlépe musí vědět o

cestě, když sám je cesta) je brána těsná a cesta úzká a málo jest nalézajících ji. A co snad nejvíce způsobilo, že je tak nepatrný počet toho mála, každým stoletím poměrně menší: to je nesmírný klam smyslů, který způsobilo úřední křesťanství. Pronásledování, týrání, prolévání krve, neškodily rozhodně tolik, ne, prospěly, prospěly nesmírně u porovnání se základní nemocí: úředním křesťanstvím, vypočteným, by sloužilo lidskému pohodlí, prostřednosti tím, že se namlouvá lidem, že pohodlí a prostřednost a užívání života je: křesťanství. Odstraňte úřední křesťanství, ať se vrátí pronásledování: v témž okamžiku bude opět křesťanství.